

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Serenitatea Sa fostulu guvernatoru alu Transilvaniei a indreptatu catra Ilustritatea sa Dlu Consiliariu de instructiunea publica Dr. Pavelu Vasiciu urmatórea, multiamita, data din 23. aprile 1861 Nr. pres. 1717.

„Momentulu, in care eu, in urm'a desfiintarii locutiintei c. r. transilvane, esu din relatiunea oficiósa catra Ilustritatea Ta, nu potu a'lu lasá se tréca, fara d'a me indreptá la despartire si inscriisu catra Ilustritatea Ta si cu ocasiunea acésta a-Ti descoperí multiu-mit'a si deosebit'a mea recunoscintia pentru insemnatele prestatiuni ale Iltei Tale cá Consiliariu c. r. de scóle, pentru ingriginti'a dovedita in asta calitate si zelulu de servitiu nepregetatu, cum-si pentru puterós'a sprigióna, ce totdeun'a ai fostu gaf'a a' mi dá mie si Locutiintei c. r. prin grige necurmata de inaintarea invetiamentului.

Gubernatorulu tierii
Lichtenstein m. p.

Notitie istorice privitóre la scólele Romaniloru.

Departé, de a me tienea chiamatu a face o scrutare istorica amanuntita, strabatandu in timpii cei mai vechi — lucru, care sta in puterea numai a capeteloru mai luminate —, me marginescu numai a face o revizuire la trecutu preste totu si a cercá, pana candu tienu intunerculu noptii, in care cea mai alésa din tóte gintile — roman'a, retraciá prin vaile cele vaste si neguróse, ale caroru margini atatu erau de departate si negurele prin fatalitati asiá de indesate, incatu multu timpu se vedea cu neputintia a mai ajunge vr'odata la limanu si a zarí radiele inviosiatóre ale luminei, de nu cumva proniea divina ar fi destinatu, cá acelu nume

stralucitu si gloriosu, la acarui audiu se cutremurá lumea vechia intréga, — se nu 'lu lasa a apune contopinduse in caosulu fatalu alu secliloru, — se nu lase, dicu, cá nai'a lui isbita prin uragane fúribunde de stancile sgomótóse — se se afunde in abisulu totalei peiri.

Acea pronia divina precatu se pareá a fi mai ne'ndurata catra gíntea romana, pre atatu se aratá totusi a nu o parasí nici odata, ajutandu-o tocma prela stancile cele mai periculósa si scapandu-i esistinti'a totu cá prin minune, tramitiendu-i cate unu barbatu, cá si in sclavi'a Egiptului p'unu Moise si Aronu, cari lucindu cá nesce lucéferi se-i resfire radiele cele lumínóse prin intunereculu in care orbéca multimea.

Noptea acésta plina de neguri grele, cari decandu apuse sórele pentru Romanu totu mai tare se ingrosiau, tienu mai pana la unirea cu Rom'a. Si 'n adevéru pana cam lá acestu timpu Romanii nu numai nu avéu scóle, dara le erá inca opritu a-si cautá luminarea esiaru s in ale strainiloru. Din epoc'a acésta insa incepura totusi printre nuorii cei grosi a se mai zeri si dulcile dióri, dandu-ne semnu, ca nu preste multu va zimbi si pentru noi aurc'a urmata de sóre.

Inca sub Leopoldu se demandá, cá pentru Romani se se institue scóle chiaru si de cele mai inalte. Insa aceste, cá multe altele, fura litere negre pe hartia alba, caci nefavorirea timpului, cá se nu mai dicu si altufelu, inca nici dupa diplom'a din finea seclului alu 17, nu nea deschisu intru nimicu caile progresului; ma lucrulu perea acum si mai periculosu pentru estinti nostra nationala, caci facunduse propunere si demandare pentru scóle romane, neamicii nostri, daca erá se faca ceva, se vedéu a fi resoluti a ne impune limbi straine prin scólele acele. Impregiurarea asta nascú incercarea d'ana radi si ce mai avému — scump'a limba, cá asiá se ne iá si sufletulu nationalitatii, caci acesta numai ne mai remase.

Insa suspirele cele necurmata ale Romanului, ce erau mai dese si mai grele decatu oftarile poporului alesn in sclavi'a Egiptului, au strabatu pana la tronulu

cerescu, si divin'a prövedintia nu intardiä a ne tramite pre celu, care cu vérg'a sa se ne despice marea intunerecului — pre unu Micu (Klein), carele ocupandu scaunulu archierescu si luandu sceptrulu pastorescu, numai decatu liniscí valurile si incepù a sparge cale, cá se scóta pe poporulu lui incredintiatu din manile Faraoniloru. Acesta e celu d'anteiu, care se stradiu a latí radie de lumina intre fií lui Traianu, pre carii barbari'a timpuriloru fatali i aruncase la tiermulu apunerii totale. Klein fü, carele prin greutati si spese mari midiloci schimbarea dominiului Gherlei si alu Sambatei cu alu Blasiului, unde asiedinduse, incepù a edificá pe sém'a profesoriloru pentru scólele, ce voiá ale ridicá. Durere insa, ca tocma aceste incercari nobile, celu facura nemuritoriu, a fostu indemnulu si caus'a fatala, care silira p'acelu mare barbatu se ésa din senulu fiiloru sei, pentru acaroru fericire erá resolutu a traí si a muri. Póte insasi prövedinti'a a voitu, cá cenși'a lui se se petróca acolo, unde-su monumentele cele eterne ale strabuniloru nostri celoru gloriosi — in capital'a lumei de odinóra.

Dara prelunga tóta dorirea prébunulu parinte scólele din Blasiu nu s'au inceputu pana sub urmatoriuulu lui, P. Aronu, care urmandu in scaunulu archierescu nu incetá a urmari pasii gigantici ai antecesorelui seu. Sub acesta prin unu decretu imperiale deschidindu-se scólele din Blasiu, care firesce — cá totu inceputulu — n'au fostu cum sunt acuma, a mai inceputu a luci lumin'a si Romanului (anulu 1754). — Acesta a cumpertu apoi cu ajutorulu clerulu si alu credintiosiloru dominiulu Cutulu, care apoi se fece fundatiune pentru teologi. Totu elu tienea cu spesele sale unu numeru insemnatu de tineri romani la scóla in Blasiu. Dupa Aronu, si mai alesu sub alu doilea urmatoriu alu lui, G. Majoru sciintiele capatara totu mai mare sboru. Acesta, cá se póta mai bine ajutá, a facutu fundatiune de pane pentru unu numeru insemnatu de studenti, rumpendu din decimele dominiului episcopescuscolasticu 40 galete de grau in totu anulu, care fundatiune, cadiendu decimele, a cadiutu cu adeveratu, dar' rescumperarea loru? Nu indesiertu se mai aude si astadi cantanduse intre Romani, in memori'a robiei lui nemeritate la Muncaciu, inainte de a fi episcopu: „Plóua, plóua prin copaci, Majoru e robu la Muncaciu!“ — Insa colónele „Amiculu“ sunt multu mai anguste, decatu se me potu lasá la o enumerare a fapteloru tuturoru barbatiloru zelosi si meritati. Destulu ca cei d'anteiu fundatori, ai scóleloru nóstre sunt: unu

Micu, unu Aronu, unu Majoru unu Bobu sí, altii, cari pana astadi totu mai adaugu la edificiulu culturai nóstre celei spirituale. Aceste si altele sunt fapte, cari a le imitá potu mai multi, dar' ale descria este anevoia. De aici din acestu locu, unde mai anteiu ne aprinsera lumin'a parintii nostri, de aici (Blasiu) avemu acei barbati (nu dícu eschisivu), carora nu le lipsesce nice sciintia, nice virtute, nice zelulu nationalu si carii astadi sémena multime de flori odorifere pe campulu natiunej nóstre. In acestu Parnasu salutara o mare multime de tineri romani musele cele gratiöse care astadi latiescu lumin'a preste orisonulu Romaniei. —

Inchiaindu cele precedente cu pucíne, se vedemu cum ne aflámu cu scólele primarie, séu comunali, séu satesci? Dupa catu sciú eu si amu culesu, potu díce ca mai numai pela a. 1840 cugetau de scóle comunale cate unulu, carii cutezau a-si mai ridicá capulu catu de catu, candu fostulu episcopu Lemény, in urm'a unui decretu de mai nainte (20?) scrisese la guvernulu pentru scólele comunali, si si veni resolutiunea, insa cum? cá Romanulu se invetie in scóla tóte in limb'a diplomatica de atunci (?), si ce invetiatori se fia? firesce de aceia numai, acarora limba erá prescisa de instructiva, la cari bietulu copilu, mai alesu prin Ungari'a, erá datoriu dupa fiacare serbatóre séu feria a le duce cate unu puiu doi, séu diece óue. Traiá bine „mester-Uram“! — Asiá la 1841 s'a ridicatu scól'a comunala in Blasiu, destinata mai multu pentru fete, caci pruncii amblá in cea normala; insa ea precatu scimu sta góla; asemene se mai fondara scóle primare si in alte cateva sate d'impregiurulu Blasiului. — Ci totusi au fostu unii barbati, carii nu dormiau. Mi-aducu aminte din anii trecuti, candu eramu la Nasaudu, cum 'mi spunéu ómenii despre activulu si zelosulu barbatu repausatulu vicariu Marianu, pe carele cu asemene pasiu ilu urmá si D. prepositu d'in Gherl'a, pana ce fü acolo, pentru buna starea scóleloru comunale. Si óre unde a fostu mai bune scóle, decatu la granitarii nostri romani? Fostulu prepositu in Blasiu Crainicu inca radicá scóle cu spesele sale; se mai aflá si cate o comunitate plina de amóre catra luminarea catu de pucína o filioru ei; asiá se scie despre Resinari din acésta fóia ca decandu si cum-si are frumós'a scóla. — Apoi dela 48 mai erá cate un'a scóla unde si unde, asiá d. e. la Tihenu, unde se propunéu multe chiaru si de acele ce se propunu prin gimnasiu, ad. limb'a latina, ceva grecesce si germanesce, dar' romanesce —

nu știu! Profesorul era zelosul preot din sat, la care se adunau copilasii deprin satele vecine dupa cum mi spuse unu amic, care invetiase acolo, si platou catuva la demnulu preot pe anu, — semnu invederatu de insetarea romanului dupa invetiatura, si dovéda ca ar fi amblatu la scóla si navea unde!

Se folosimu in sa astadi dreptulu acela, pe care nu ni' lu va mai putea denegá nici o putere lumésca: dreptulu de a ne cultivá si a inaintá catra perfectiune; era pe barbatii trecutului, carii-si sacrificara tóta fericirea lumésca, ma insasi viétii'a pentru binele nostru, se-i avemu inainte pururea de modele si de dulci suvenire. Fiem iertata aici pentru ei o lacrima:

Voi umbre maretie cu nume eterne!

Spune-tine acuma cu unu dulce cuventu:

Sentiti voi din lacremi, a memoriei semne,

Ce vérsa romanulu p' alvostru momentu?

Secli multi vor trece, cu timpu vor apune,

Ér' numele vostru de toti adorat,

Pastra-lu-va Romanulu in rele si 'n bune

Mai scumpu cá viétii'a, mai santu, mai curatu!

Vien'a, 2. maiu 1861.

Joane Papiu,
teologu.

Statutele

pentru scólele triviale cercuale greco-orientale
din Veneti'a inferióre.

(Capetu.)

SECTIUNEA III.

Despre infiintarea si administrarea fondului scolasticu.

§. 12. Pentru sustinerea acestii scóle triviale cercuale se va infiintá unu fondu scolare permanente, care va stá sub nemizlocit'a administrare a eforiei scolare.

§. 13. Fondulu acesta se va infiintá din urmatoarele venituri:

1. Dintr'o colecta, care in urm'a incuviintarii inaltului guvern prin suscitáta ordinatiune se va tienea prin preotii concernenti sub control'a preturei, in totu anulu intr'o serbatóre de tómma ce o va determina episcopi'a.

2. Din legáturi testamentare si din donatiuni pie, unde se va enumerá si particелеle acelea de padure si pasiune, ce se voru doná pentru acésta scóla cu oca-siunea regularei posesiunelor urbariali si granicere.

3. Din tacsele scolari anuale.

Tóte acestea sucurse regulate si neregulate se adauga la capitalulu fondului fara scadere.

§. 14. Fondulu scolare se va pastrá in depositu la c. r. oficiu preceptorale a cercului sub cea mai d'aprópe grige a preturei, care in contielegere cu efori'a va grigi a se elocá capitalele séu in obligatiuni de statu, séu pe ipotece secure, séu si prin cumpararea de bunuri nemiscátóre.

§. 15. Pentru evidenti'a fondului se voru purtá atatu la c. r. pretura, catu si la efori'a scolare protoco-lele de ratiotiniu si de controla; afara de aceea se va pestrá la cancelari'a eforiei si o carte de aducerea aminte pentru inscrierea tuturor sumeloru generali, si acelorualte binefaceri care se fac in acésta scóla si la fondulu ei.

In acésta carte de binefaceri se putea inscria ceva numai in urma conclusulu si in fine de fatia a intregii eforii.

In fruntea acestei carti voru ofosele puate in dio'a nascerii inaltului principu de fundatiune a scólei celui Rudolf.

§. 16. Caracteris de acestui fondu asiadar' este:

1. Ai cresce capitalulu din tóte veniturile sus atinse, de aceea fondulu e permanente, crescinte, inviolabile prin urmare

2. Numai interesele ce produce capitalulu séu se voru putea edá pentru trebuintiele scolari.

§. 17. Pana candu interesele fondului acestuia nu voru putea acoperi spesele neaparatu trebuintiose si preliminate in protocolulu din 15. octomvrie 1857 suscitatu, si recapitulate mai josu, partea loru necoperita prin acele interese se vor acoperi prin o aruncatura asupra contributiei directe ce o dau toti locuitorii confesionáli a cercului scolare; spre acestu sfersitu efori'a va tramite la pretura in terminu de 15 zile dupa examenulu semestralu II-lea in totu anulu preliminarile veniturilor fondului si a speselor prelucrate *aproximativu* pentru viitoriulu anu.

Pretur'a apoi va dispune pentru redicarea acestii aruncaturi preliminate, si pentru adunarea ei la man'a casierului.

§. 18. Dupace fondulu scolasticu va fi crescutu atatu, incatu acoperindu tóte trebuintiele primitive ale scólei se mai remana unu restu, atuncea acesta se va aduná intr'unu fondu de zidirea incaperiloru scolastice, apoi pentru inmultirea claseloru, si a profesoriloru redicanduse scóla din categori'a triviale la o scóla principale de norma, precum si scóla reala s. a. m.

§. 19. Tacsele scolari fiindu in protocolulu susu citatu din 15. octomvrie 1857 hotarite pentru pruncii

din cerculu scolare cu 5 f., éra pentru esterni cu 10 f. in urm'a provocarei prin ordinatiunea guverniale susu citata din privinti'a seraciei a poporatiunei acestui cercu deocamdata se moderéza in urmatoriulu chipu:

1. Pentru pruncii ce se tienu de cerculu scolare pe anu cu 4 f.

2. Pentru esterni 6 f., care tacsă se va redicá cu jumetatea celu multu pana in 15 diele la inceputulu fiecarui semestru.

Tacs'a acésta scolare se va puté moderá la jumetate séu se va puté relasá de totu numai in urm'a conclusului eforiei si numai la acei prunci, cari voru puté produce atestatu de seracia.

SECTIUNEA IV.

Despre spesele scolare (triviale).

§. 20. Pana candu interesele fondului scolasticu nu voru puté acoperi tóte trebuintiele primitive ale scólei, cá se mai romana din ele unu restu de depositiune, se concedu numai urmatórele spese ordinarii.

1. Salariulu pentru profesorulu primariu . . .	300	flor.
2. " " " secundariu . . .	150	"
3. Pentru cuartirulu profesorulu primariu . . .	50	"
4. " " " secundariu . . .	25	"
5. " recuisitele scolari pe anu pe lenga socotéla . . .	100	"
sum'a . . .	625	"

§. 21. Pentru acoperirea speselor extraordinarii trebue se se céra votulu intregului cercu scolare din intemplare in intemplare si invoirea guvernului.

§. 22. Pana candu se voru puté din fondulu scolasticu redicá zidirele trebuintióse, comunitatea Veneti'a de josu pentru incaperea claseloru scolari oferéza din comunele dóue lacuintie, séu pana acestea vor fi gata, dóue incheperi inchiriate.

SECTIUNEA V.

Despre profesori si invetiamentu.

§. 23. La scól'a asta triviala acum deocamdata sunt numai 2 profesori sistemisati, cari capata platile susaretate pe luna decursivu, dela casieriulu eforiei — Profesorii au tóte prerogativele ce se cuviniu unui profesor publicu de scóla triviale. — Profesorii n'au pensiune, acésta se va sistemisá, dupa ce va veni fondulu in putere.

§. 24. Profesorii trebue se fia cualificati pentru postululu loru, prin urmare, se fia absolvatu celu pucínu gimnasiulu micu si pedagogi'a, se scie limbele patriei, si cea latina, si se tienu de confesiunea gr.-orientalu.

§. 25. Pentru ocuparea unui postu de profesor la acésta scóla se escrie concursu celu pucínu de 6 septemani in fóile provinciale prin eforia, — in intielegere cu inspectorulu cercului scolare; efori'a aduna concursele, face propunere de trei, si o trimite dinpreuna cu tóte

concursele in calea protopopiatului cá inspectoru cercuale la ordinariatulu episcopale de unde urméza denumirea.

§. 26. Postulu profesoriloru pentru anulu d'anteiu este numai provisoriu si numai dupa ce efori'a 'si va dá consensulu de activitatea practica intra in definitivu.

Din definitivitatea postululu urméza, ca profesorulu nu se póte depune din postu fara numai la intemprile, din care urméza scóterea din postu si la oficiali publici.

§. 27. Profesorulu isi póte dá demisiunea numai cu 3 luni inainte de esfre.

§. 28. Profesorulu primariu este totdeodata directoru la scóla si póte fia si secretariu la eforia, inse e datoriulu a primí acestea servitii fara plata deosebita.

§. 29. Planulu de invetiamentu se prescrie de episcopie si se intaresce prin guvernulu. Acela va corespunde si impregiurariloru locali, mai cu séma se se iá in vedere impregiurarea prevediuta la §§. 3 si 4.

SECTIUNEA IV.

Alte determinatiuni generali.

§. 30. Cá scól'a asta se prospereze, se se inaltie, se se largiéscă, si se se statornicéscă progresivu si nici intr'o parte sa devina in decadintia; cá fondulu se creşcă, si se se asigureze si veniturile lui se nu se risipe netrebnicu; cá profesorii se corespunda chiamarii, si positiunea loru se nu se degradeze la unu postu de chiverniséla si protectiune séu de alta speculatiune; éra in privinti'a invetiamentulu cá acesta se letiéscă renumele si folosele acestii scoli; cu unu cuventu cá acestu institutu se corespunda scopulu propusu pentru luminarea poporulu: atatu efori'a scolara catu si inspectorulu cercului scolaru si c. r. pretura cá oficiu tutelarulu a fondului scolasticu va purtá cea mai intenziva luare aminte asupra acestii scoli, si spre castigarea si inaintarea ori carui folosu despre o parte, éra despre alta parte spre delaturarea ori carui scadiementu voru face pasii cuvintiosi ori in contielegere laolalta ori deosebi catrá episcopia si catrá guvernulu.

Asia sau hotaritu dela efori'a cercului scolare in Veneti'a inferióre in 1. noembre 1859.

(Urméza subscriptiunile.)

Sciri scolastice.

Dintre muntii apuseni, Bucium-satu a III. die de pasti. — Astadi fuseremu martori la esamenulu pe I. semestru a. c. ténutu in biserica greco-orientala a comunei montane Bucium-satu, in fati'a m. on. Domn.

pretoru Leontinu Lucchi, si a mai multoru Domn auditori atatu de aici, catu si din Orasiulu Abrudu.

Semnulu inceperii esamenului s'au facutu prin clopotulu celu mare. Mai anteu dupa ce se adunara ascultatorii — esamenulu se incepu cu „Imperate curescu“, — dupa aceea unu baetu bine pregatitu rosti a cuventare fórte potrivita.

Acum se incepù esaminarile din obiectele propuse de D. Dionisiu Adamoviciu — care erau: religiunea, cetirea romana cu litere cirile, german'a, istori'a biblica, gramatic'a romana, geografi'a, istori'a romana nationala (dupa multu stim. D. Marienescu), datorintiele supusiloru, áritmetic'a, scrierea romana si germana, cantarile santei liturgii. Din tóte aceste obiecte scolarii cu respunsurile loru cele bune multiamira pe ascultatori preste tóta asteptarea, si cu deosebire din noulu studiu „Istori'a nationala“ atatu au respunsu de bine, incatu vedeai poporeni lacrimandu de bucuria pentru cele ce audiau dela mladitiele loru, si 'i audiai cainduse cu amaru si mai blastemandu si parintii, ca dece nu iau invetiatiu si pre ei? Acésta nunumai poporulu de randu o dicea, si chiaru si laudatulu Domnu pretoru Leontinu Lucchi intro cuventare lunga 'si esprima placerea cu respunsurile cele eminente ale baietiloru. Asemenea si nesce alti poporeni din Abrudu (carii din caus'a ca scól'a romana neunita din Abrudu remasa fara invetiatoriu (? in estu timpu, fura siliti a tramite copii la scól'a din Bucium-satu, spre a ascultá sciintiele dupa metodulu celu bunu dela tenerulu clericu Dom. Dionisiu Adamoviciu), si insuflati de respunsurile cele eminente ale baietiloru inca 'si esprimeau parerea de bine pentru sporiulu celu laudatu; dar' totu odata de esprimea publice in esamenu si despre aceia „ca dee de séma acela inaintea lui D-dieu, prin care au venitu acea cróre neiertata, de au remasu scól'a din Abrudu fara invetiatorulu Dionisiu Adamoviciu, caruia loculu celu adevveratu i-ar fi in Abrudu“.

Mai preurma rosti unu altu baiatu o cuventare de multiamita catra publiculu adunatu. Dupa aceea D. pretoru Leontinu Lucchi multiemi baietiloru pentru respunsurile cele bune, apoi indreptanduse catra domnulu invetiatoriu i multiumi pentru jertfa facuta in timpu cam de 5 luni; dise mai departe ca pentru aceea se esprima cu cuventulu „jertfa“, pentru ca de si sunt copii laudati prin respunsurile loru acele bune, totusi laud'a cea mai mare e a invetiatoriului. Totu asia s'au esprimea si pleniputentiariulu protopopescu

Domnulu parochu alu Abrudu-Satului Joane Galln. In fine m. on. Domn. pretoru precum si domnulu plenipotentiaru si Domnulu Parochu Joachim Stanislau impartindu premii de bani scolariiloru celoru mai eminenti, se departara toti ascultarii pe la ale sale cu inimele esaltate de bucuri'a causata cu ocasiunea acestui esamenu.

Unu romanu.

Bogsi'a-montana, 27. aprile. Sum silitu a descoperi cu multa durere, ca decadenti'a scóleloru romane preste totu ajunsa a influentiá reu si in comun'a nóstra. Opidulu nostru Bogsi'a m. are 300 de fumuri, locuitorii sunt romani gr. resariteni; are o scóla cu unu invetiatoriu, care este dotatu c'o plata anualá de 126 f. v. a. dela erariu, éra dela comuna prin fostulu guvernulu s'a mai adaosu de 2 ani incóce o sumulitia de 42 f., care adaogementu, in urm'a desfiintarii acelu guvernulu, s'a detrasu éra din léfa invetiatorésca.

Subscrisulu servesce acésta comuna de 13 ani cá invetiatoriu. cu sperantia ca se va mai imbunatati sórtea sa destulu de vaierabilia, esistandu si pana acum mai multu din venitululu seu propriu. Insa acum prin intorsatur'a impregiariloru atatu de daunósa pentru scólele romane in generalu si pentru a nóstra comunala in specialu, inchidiendu-i-se tóta perspectiv'a de unu viitoriu mai bunu, este silitu a se retrage cu totul din postululu seu. Daca barbatii chiamati si cu influentie marj ai natiunei nostre ignoréza cu atata nepasare caus'a scolastica, cea mai santa din tóte, noi cesti neputintiosi ori catu se ne svercolimu, folosimu — nimic'a!

Mihaile Bontea,
invetiatoriu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

Capitulu IV.

(802.)

DELA CRUMNU PANA LA PETRU, CELU DIN URMA REGE DE VITIA BULGARA.

§. 30. Niciforu, 802—811.

Imperatulu a dechiaratu resbelu (807) lui Crumnu, regelui bulgaro-romanu, si a

venitu cu óstea pana la Odriu, dar' facându-se rescóla in urbe, s'a rentorsu a casa.

In 809 se impartia daruri poporului lenga ríulu Strimonu; éra bulgarii venindu pe nesciute omorira pe multi si rapira 1100 de libre de auru. Crumnu cuprinse Sardic'a, si afara de cetatieni ucide 6000 de ostasi. —

In 811. imperatulu 'si aduna ostile si din Asi'a si pléca se - si resbune asupra lui Crumnu. Acest'a audíndu de-atata multíme, a cerutu pace; dar' imperatulu nevrendu se-lu asculte intra in Bulgari'a, se bate trei díle in canicula, taia prunci multi, predéza si aprinde curtea regelui, carele cere de nou pace. Niciforu nici acum s'a invoitu, pentruce Crumnu tóte drumurile de esíre díń tíera le astupa, si incependu a atacá in nópte pe imperiali, taia pe multi, omóra pre imperatulu, si díń capulu lui face pocalu de beutu. —

§. 31. Mihailu I., 812—813.

Acest'a a fostu ginerele lui Niciforu, si indreptandu multe in imperatia a plecatu in contra lui Crumnu, carele 'i tramite solu pe Dragomeru si cere, ca conditiunile de pace dela Teodosiu III. se se sustiena. — Imperatulu nu vrea se-lu auda, éra Crumnu maniandu-se cuprinde Mesembri'a si mai tardiu predéza Traci'a si Macedoni'a, deórece Mihailu pentru disordinea in óste, fú silitu a se renturná. — Acést'a incuragiá pe regele bulgaro-romanu, si urmarindu pe imperatulu, la Odriu 'i aduce taber'a in confusiune, de-si perde tóte. — La perderea acést'a multu a contribuitu si ducele Leone Arménulu, carele se face imperatu; éra Mihailu se calugeresce. —

§. 32. Leone V., Arménulu. 813—820.

Crumnu, folosinduse de ocaziune si norocu, cuprinde Odriulu, si ajunge cu taber'a la urbe. Imperatulu plinu de violenia 'lu chiama cá se faca pace cu elu, cu cugetu cá se-lu ucida, deórece regele pretindea tributu, vergure, vesminte si altele. — Crumnu simte de curs'a aruncata, si se rentórece la tabera, apoi demandá de aprinsera suburbiele, — pradara, ucisera prunci si muieri, stricara castele si cetati, si numai díń Odriu dusera 10,000 de cetatieni in Daci'a vechia la selavia. —

In 814 renoesce pradarile, rapesce averile, si duce 50,000 de locuitori, in Bulgari'a. — In 820 móre Crumnu, si in loculu lui remane Critagonu (Mirtagonu), mai tiranu decatu antecesorulu lui, deórece ucide si pe locuitorii lui pentru ca se botéza. — Pe Leone 'lu ucisear in biserica, conjuratii, carii in-naltíara pe trunu, pe Mihailu II. gan-gavulu.

§. 33. Mihailu II., 820—829.

Vrendu se-si faca de amici si pe ortodocsi si pe inchinatorii de icóne, Tom'a se pune in capulu nendestulatiloru si-lu impresóra cu óstea in Constantinopoiu. — Mirtagon, regele bulgaro-romanu, cu reserve reutatióse, da de scire imperatului, cumca 'lu va eliberá; sciíndu insa imperatulu, ca unu inimicu va stricá patri'a lui, i-a refusátu tóta marinimi'a. Mirtagonu, totusi vine pana la Apadusu, unde Tom'a 'i stete n' cale, apoi batutu de bulgari fuge la Odrieni, carii 'lu predau imperatului; éra regele se rentórece cu prada mare.

Mirtagonu asia se simtia de tare, incatu tramite soli in Franci'a la Ludovicu I., sub pretestu ca se lege amicétiá; insa cu cugetu seriosu cá solii se cerce tieriele dela apusu, óre potu-se cuprinde (824). — Pe acestu timpu si romanii nostri tramisera soli la Ludovicu I., plangendu-se asupra bulgariloru, — dar' nu s'a facutu nemic'a. Sermani stramosi, ei servia si in óstea bulgara, si in cea bizantina, — si se ucidea de sila frate pe frate! Imperatulu móre in 829. —

§. 34. Teofilu, 829—842.

Teofilu, cum ajunse imperatu, ucise pe ceice facura imperatu pe tatalu-seu Mihailu II. In loculu tiranului Critagonu ajunse Bogorú de rege.

In Daci'a inferióre romanii avea de magistru militariu pe Cordole, carele lasa (834) pe fiulu seu Barda se guberneze pe poporu, éra elu se duse pe sub ascunsu la Teofilu, si 'lu róga cá se tramita luntrii la Dunare, cá romanii straplantati (814) se se póta rentórece acasa. Imperatulu facú acést'a. — Bogorú pleca catra Traci'a, pana ce comitele tienuturiloru dela Dunare obsérva

mutarea romanilor si pléca a supr'a loru. — Cordole in sa si Tiantia 'i bate si-i pe fuga. —

Unu nuoru greu se arata de nou asupra romanilor si imperatiei. Unu poporu barbaru in ca necunoscutu intrumpe in patri'a nóstra. Lumea audí anteaóra de numele „unguru“. — Acestia sub ducele loru Elód ajungu pela Dnipru, si bulgarii batuti 'i chiama in ajutoriu la marea négra. — Toema sosira si luntrile imperiale. cá se repórte coloni'a romanésca (dela Prutu) si se incinse o lupta sangerósa intre unguri si romani. Romanii invinsera si plecara, éra ungurii se asiediara pe pamentulu ce s'a numitu »Etelkőz« pela Dnipru si Nistru, de unde peste 55 de ani fura alungati. — Imperatulú móre in 842.

(Vá urmá.)

Literatura.

A esítu din tipariu:

Gramatica romana pentru clasile gimnaziali; de Gavriile J. Munteanu. Partea Sintactica. Brasiovu 1861. La Römer si Kamner tipografi. (VIII. si 120 pagine in optavu.)

Prefaci'a autorului.

„In Partea Sintactica a Gramaticiei am introdusu ortografi'a cu litere, ce s'a adoptatu in 2. Octomvre 1860 de Comisiunea filologica convocata adhoc: precum in Partea Etimologica intrudusesemu ortografi'a cu litere, cercata de comisiunea profesore si autorizata in 1858 de On. Eforia scolare din Bucuresci.

Vercare concede. ca in cestiuni de conventiune, cum este si acést'a, parerile individuali au sa se plece la conclusele ce au autoritatea corpurilor morale, fapt'a acést'a nu mi o vá imputá de neconsecentia.

Dincontra, déca in Ian. 1860, candu s'a scrisu Partea Etimologica, am adoptatu ortografi'a bucuresceniloru, cea antaia ce avea intiparitu sigilulu autoritati, n'am fostu decatu consecente principului anuciatu.

Adeverata neconsecentia ar fi déca, si dupa ce s'a adoptatu si autorizatu de mai multi si la noi o ortografia, as fi remasu totu pe lunga ortografi'a din Partea

Etimologica, si n'as fi introdusu ortografi'a din 2. Octomvre intr'o carte didactica, destinata pentru tinerimea studiósá de dincóci de carpati. Desi parerea mea individuala in sus laudat'a Comisiune filologica tense mereu intr'acolo, cá Ilustrulu autoru a lu Ortografiei, adoptate de Comisiunea filologica, sa faca concesione macar lui a = ь. Si acést'a nunumai din consideratiunea unei conformitati mai large, ci mai virtosu din acelu resonu ponderosu, ca eu nu mi putui si nu mi potu enco inchipui, cum invatiatorulu primariu vá fi elu in stare a capacítá pe unu scolaru incepatoriu, cá-sa destinga intre a = ь si intre a = a fora semnu, nice insusi cu ajutoriulu espedientelui, adoptatu de Comisiunea filologica, cá adeca alfavetulu cu litere sa-se tiparésca in paralela cu alfavetulu kirilicu? — Sa incépa citirea cu gramatic'a? acést'a nimene nu o vá cere. Ero vocalea ь nunumai esista, ci enco e cea mai copiósá in limb'a romanésca. Chiaru sa-se simtia, cum nu e nice unu cuventu de-a se-simti, necesitatea a o scóte din limba — cine o va puté?

Altramente diferinti'a intre ortografi'a din Partea Etimologica si intre acést'a din Partea Sintactica, de vomu abstrage dela semnele intrebuintiate intr'aceea, nu e mare, fiindu si un'a si alt'a bazata pre principiulu etimologicu si pre aceleasi regule fonetice, incatu scolarii gimnasiasti, pentru care este scrisa sintascea, se potu orientá fora nice o greutate.

De-la acésta justificare trecu la meritulu Parti sintactice cá sa spunu: ca, purcediendu din convinctiunea, ca despre nice unu scriitoriu romanu, fia celu mai populare, nu se-póte diece seriosu ca 'si cunósce limb'a, déca o serie numai din rutina asia dicendu, ero nu din cunoscienti'a deplina a ratiuni gramaticali, eu am nasuitu, cá combinatiunile sintactice generali ale limbei sa le aplecu la regule cuprinse in Gramatic'a universale, valibili pentru tóte limbele; éro pentru acele combinatiuni sintactice singularie, ce sunt proprie limbei nóstre, sa scotu regule din natur'a limbei chiaru, si sa le justificu prin essemple, pe catu s'a pututu, luate din autorii nostri.

Calea acést'a, catu sciu, e enco nebatuta de ver-o Gramatica romanésca. Catu me voiui fi apropiatu seu departatu de scopu, nu sciu. Deaceea rogu plecatu pe toti barbati de litere romane, cá-sa binevoiasca a-luá la critica seriósá acésta sintasse, si erorile si lipsele ce voru intimpiná a le descoperi verde, pentru

